

КОЕ
ПРАВИ
ИЗКУСТВОТО
ВЕЛИКО

Copyright © 2012 Quintessence Editions Ltd.

Всички права запазени. Никоя част от тази книга не може да бъде отпечатвана, възпроизвеждана или разпространявана под някаква форма или чрез някакви средства без изричното писмено съгласие на притежателя на авторските права.

Тази книга е замислена, оформена и издадена от
Quintessence Editions Ltd.
230 City Road, London, EC1V 2TT

Редактор Беки Джий
Оформление Том Хауи

Главен редактор Джейн Лейтинг
Издател Марк Флетчър

© 2012 КНИГОМАНИЯ ЕООД

ул. „Д-р Стефан Сарафов“ № 24, бл. 3, офис 1, София 1408

www.knigomania.bg

Превод Елена Крумова
Редактор Красимир Петров
Предпечат AMG Adv.

ISBN 978-954-8432-41-2

Цветоразделяне Кей Ейч Ел Хромаграфикс, Сингапур

Отпечатано в Китай

ПРЕДНА КОРИЦА:

Момичето с перлената обица (ок.1665) Йоханес Вермеер

ЗАДНА КОРИЦА:

Голямата вълна при Канагава (ок.1829–33) Кацушика Хокусай

КОЕ ПРАВИ ИЗКУСТВОТО ВЕЛИКО

Анди Панкхърст
Лусинда Хъксли

80 ШЕДЬОВЪРА

КНИГОМАНИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ 7

ЕКСПРЕСИВНОСТ 15

КРАСОТАТА 33

РАЗКАЗЪТ 51

ДРАМАТИЗМЪТ 69

ЕРОТИКАТА 87

РЕАЛИЗЪМ 105

ФОРМА 123

ДВИЖЕНИЕ 141

ДЕФОРМИРАНЕ 159

СИМВОЛИКА 177

ХУДОЖНИЦИ 194

ХРОНОЛОГИЯ 214

ГАЛЕРИИ 216

ПОКАЗАЛЕЦ 220

ЕКСПРЕСИВНОСТ

ЖЕСТ 17

АГОНИЯ 19

ВЪЗВИШЕНОТО 21

МАЗКИ 23

КОНТРАСТ 25

ЛИРИЧНОСТ 27

УЖАСЪТ НА ВОЙНАТА 29

ХИПЕРБОЛА 31

КРАСОТАТА

ИДЕАЛЪТ 35

СЪВЪРШЕНСТВОТО 37

ЗАГАДЪЧНОСТ 39

ЦВЕТЪТ 41

ВСЕКИДНЕВНОТО 43

ЖИВОПИСНОТО 45

УЛОВЕНИЯТ МИГ 47

НЕОБИКНОВЕНОТО 49

РЕАЛИЗЪМ

МАГИЧЕСКОТО 107

ПОРТРЕТЪТ 109

НОВАТОРСКОТО 111

ОБРАЗЪТ 113

ПЕРСПЕКТИВАТА 115

ФОРМАТА 117

ПРИРОДАТА 119

СОЦИАЛНОТО 121

ФОРМА

ОБЕМ 125

ЗЛАТНОТО СЕЧЕНИЕ 127

УСЕТ 129

ЛОГИКА И ПОДРЕДБА 131

РАВНИНИТЕ 133

ЯСНОТА 135

СЪЩНОСТ 137

АБСТРАКЦИЯ 139

РАЗКАЗЪТ

ОТВЪДНОТО 53

СИЛАТА 55

ИСТОРИЯТА 57

РАЗКАЗ С ПРОДЪЛЖЕНИЕ 59

СЦЕНИ 61

МИТЪТ 63

ТЪЛКУВАНИЕТО 65

ОБЩЕСТВЕНОТО ПОЛОЖЕНИЕ 67

ДРАМАТИЗМЪТ

ТЕАТЪРЪТ 71

ИЗРАЗИТЕЛНОСТ 73

КОМПОЗИЦИЯТА 75

КЛЮЧОВИЯТ МОМЕНТ 77

НАПРЕЖЕНИЕТО 79

ТРАГИЗМЪТ 81

ЕПИЧНОТО 83

ПАТЕТИЧНОТО 85

ЕРОТИКАТА

РИТУАЛЪТ 89

РЕЛИГИОЗНОТО 91

КРАСНОРЕЧИЕТО НА ФОРМАТА 93

МЕТАФИЗИЧНОТО 95

ЕКСТАЗЪТ 97

СТРАСТТА 99

ЧУВСТВЕНОТО 101

ПОХОТЛИВОТО 103

ДВИЖЕНИЕ

НАЗАД И НАПРЕД 143

РИТЪМ 145

ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ 147

ЗАГАТВАНЕ 149

ФУТУРИСТИЧНОТО 151

ФИГУРИ И ЖИВОТНИ 153

АНИМИРАНЕ 155

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ 157

ДЕФОРМИРАНЕ

РАКУРС 161

ВЕЛИКОЛЕПИЕТО 163

ПРАВИЛНОТО 165

ПРИМИТИВНОТО 167

ОТКЛОНЕНИЕТО 169

ОРГАНИЧНАТА ФОРМА 171

ИЛЮЗИЯТА 173

ПРОСТРАНСТВОТО 175

СИМВОЛИКА

РЕЛИГИЯТА 179

АЛЕГОРИЯТА 181

СПОМЕНИТЕ 183

ЦИВИЛИЗАЦИЯТА 185

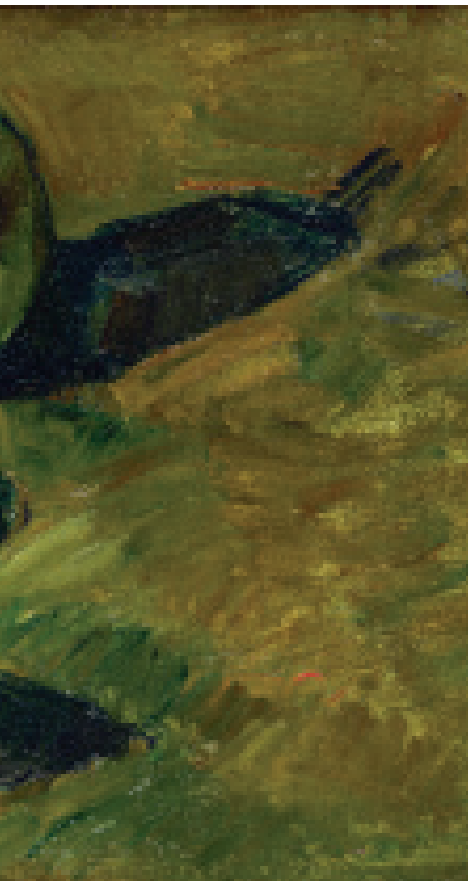
СЪНИЩАТА 187

КОНСУМИЗМЪТ 189

КОНЦЕПЦИЯТА 191

ЗНАЦИТЕ 193

ВЪВЕДЕНИЕ

Пол Сезан е изрекъл прочута фраза: „С една ябълка ще впечатля Парис“. Тези думи са пророчески, защото 130 години по-късно ябълките, изобразени в натюрмортите на френския художник, карат всекиго, който ги е видял, да занемее – ала защо? Какво запленява зрителя в картината на Сезан, така че избира да съзерцава именно нея пред истинските ябълки? Кое е онова, което позволява на някои произведения на изкуството да издържат проверката на времето и да останат непреходни? Кое е онова, което се запомня завинаги и е истински величавото в тях?

Има множество прилични творби и още повече такива, които будят изненада и провокират с новаторството си, но сред всички произведения на изкуството по света, създадени по различно време, твърде малко на брой са онези, за които можем да кажем, че са изключителни. „Великата“ творба успява да дари зрителя с най-дълбока наслада и *Кое прави изкуството велико* успява да надникне тъкмо в това, което превръща художественото произведение в истинско изкуство. В книгата са подбрани изключителни картини и скулптури от целия свят, създадени през различни епохи. Най-ранните произведения са рисунките от пещерата Ласко, стенописи от египетските гробници, фрески от Помпей, антични гръцки скулптури и римски мозайки; сред съвременните работи са представени произведения на Марк Ротко, Анди Уорхол и Бриджит Райли.

Представените творби са разгледани аналитично за да може да се отграничи и подчертае тъкмо онова в тях, което ги прави толкова успешни – всяка в своята област. Сред избраните творби има шедьоври на композицията като *Пътят*

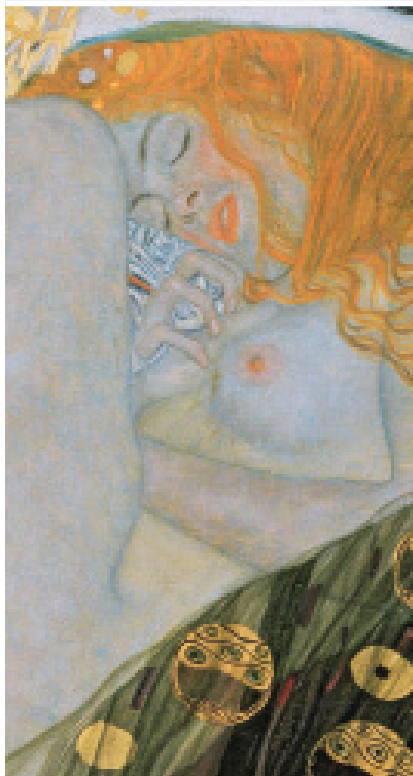
Страданията на св. Еразъм
(1628-29) **Никола Пусен**
» КРАСОТАТА с. 41

ПРЕХОДНА СТРАНИЦА:
Натюрморт с ябълки (1878)
Пол Сезан
» ФОРМА с. 133

към Голгота на Джото ди Бондоне; други картини, като *Страданията на св. Еразъм* на Никола Пусен, са поразителни със своята колоратура. Има картини, които по убедителен начин внушават силен драматизъм като *Потъването на „Медуза“* на Теодор Жерико, и други, които разкриват майсторско боравене със символиката, както личи в *Разпятие* на Рафаел, или със светлината в *Залез над езеро* на Джоузеф Търнър, или с пространството в *Портрет на Анет* на Алберто Джакомети. Представени са и забележителни творби на изкуството, които предлагат проникновен поглед върху политическата тематика – творби, които все още запазват първоначалното си въздействие, независимо от това, че са били създадени в предишни векове. Сред тях е шедевърът на Пабло Пикасо *Герника* и *Трети май*, 1808 на Франсиско Гоя – които изкусно и мощно изразяват желаното авторово послание.

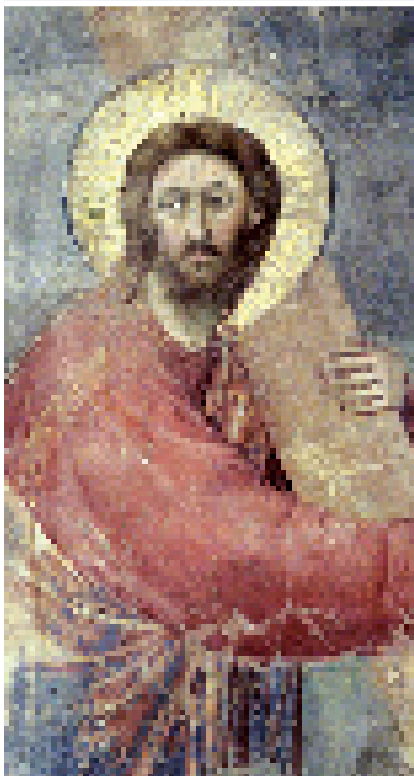
Книгата *Кое прави изкуството велико* е разделена на десет тематични глави: Експресивност, Красотата, Разказът, Драматизмът, Еротиката, Реализъм, Форма, Движение, Деформиране и Символика. Всяка от тези теми е допълнително разделена – например, в главата Еротика картината *Видението на св. Тереза* на Джанлоренцо Бернини е разгледана от метафизическа гледна точка; *Автопортрет на 63 г.* на Рембранд ван Рейн се разглежда в глава Реализъм като майсторски етюд на формата; а *Житна нива с врани* на Винсент Ван Гог се появява в глава Експресивност с подзаглавие „Мазки“ заради великолепното боравене на художника както с формата, тъй и с цветовете. Частите не са разделени

според теченията в изкуството или сюжета. Тъкмо същността на творбата определя и мястото ѝ в книгата – например, в глава Символика се анализират твърде различни по същината си картини – *Произходът на Млечния път* на Джакомо Тинторето, *Аз и селото* на Марк Шагал и *Съществуване I (Втора версия)* на Барнет Нюман. В главата за Красотата са представени такива различни един от друг художници като Леонардо да Винчи, Жан-Огюст-Доминик Енгър и Клод Моне. Еротичното изкуство е събрало индийска скулптура, японска гравюра от Кацушика Хокусай и картина на австрийския представител на сецесиона Густав Климт.

Величието на изкуството приканва читателя да се вгледа по-отблизо в елементите и мотивите на всеки шедьовър, разглежда особения му замисъл и разкрива тайните на неговия успех, а също тъй и онова, което го отличава от останалите творби и го прави забележително произведение на изкуството. Отделните текстове ще помогнат на читателя да се ориентира по-добре в творческата лаборатория на художника в процеса на създаване на онази негова творба, която по-късно ще се окаже най-важната в кариерата му. Някои от техниките са прилагани съзнателно и са довели до съвършенство на детайла, други са плод на щастлива случайност, внасяща в творбата онова, което често се разглежда като неопределено усещане за съвършенство.

Тази книга утвърждава истината, че субективността винаги трябва да намери своето място в оценката на изкуството. „Е, не знам за изкуството, но знам какво

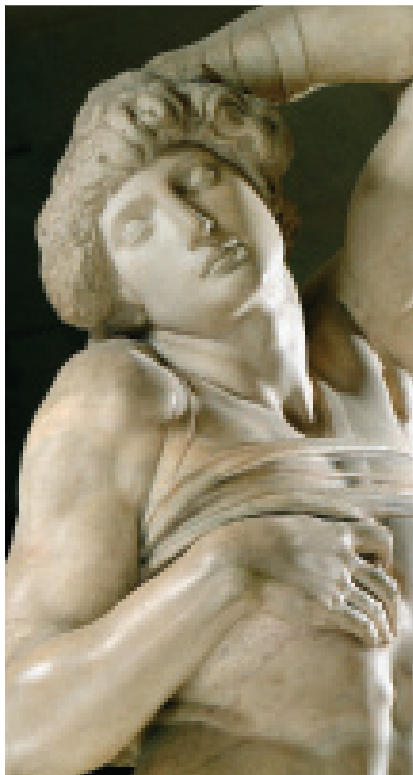
харесвам аз” – този коментар често може да бъде чул в музеи и галерии, и е също толкова валиден, колкото и претенциозните понякога изказвания на професионалните критици на изкуството. Всеки може да оценява изкуството, независимо дали се чувства „подготвен” или не. По същия начин всеки може да изпита благоговение щом застане пред велико произведение на изкуството; можем да разпознаем, че в дадена работа има нещо прекрасно – и това чувство е универсално, защото такава е и самата мисия на изкуството. Изкуството трябва да говори на ума и да ни подтиква да изпитаме нещо, макар и то да не е винаги положително. Добре ли е когато реакцията към дадено произведение на изкуството е негативна? Всъщност изкуството не изпълнява своята функция единствено тогава, когато хората го отминават с безразличие и го забравят начаса.

Изкуството не се създава само за интелектуалците – тъкмо обратното. Творбите на Джото *Пътят към Голгота* и *Оплакването на Христос* в Капела дели Скровени в Падуа, Италия, нарисувани в началото на XIV в., са направени преди всичко за хора, които не могат да четат, но могат да разпознаят, да приемат и да станат съпричастни на визуализираната от художника тема. Творци като Джото използват познанията си за изображението като убеждават зрителя в истинността на своите творби. Това се отнася и за хората обитавали пещерите 14 000 г. пр. Хр., чиито рисунки от пещерата Ласко във Франция са толкова красиви и истински, че са били в услуга на вярванията в

Умиращият роб (1513-16)

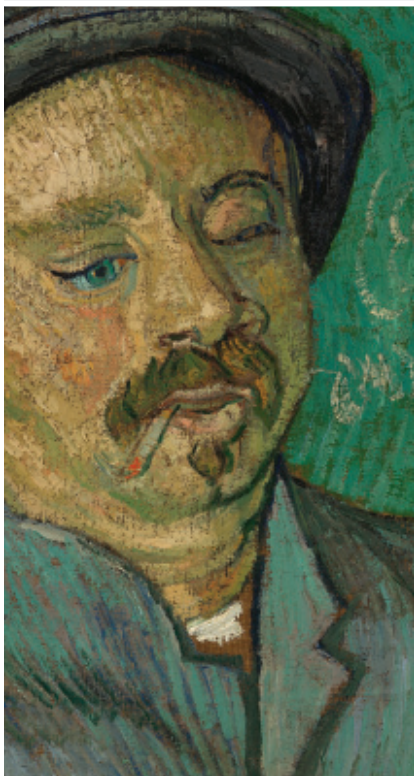
Микеланджело

» ЕРОТИКАТА С. 93

магическото и в духовете, които помагали на ловците в техния лов. Говори се, че докато работел на улицата във Флоренция, великият ренесансов художник Микеланджело променил част от своята скулптура в отговор на коментар на случаен минувач. Когато човекът казал, че ръката изглежда сгрешена, скулптурът спрял за миг, погледнал работата си с нов поглед и сетне коригирал ръката тъй както предложил минувачът. Младият Хенри Мур чува тази история на сбирка в Неделното училище и тъкмо тя го вдъхновява да стане скулптор. Неговата *Полегнала фигура* в глава Деформиране отдава заслуженото на ренесансовия художник: фигурата не е представена според очакванията и макар че човешките вени всъщност не се виждат, „кръвта“ на Микеланджело тече в камъка.

Като изтъкваме основните идеи и елементи на формата и замисъла в представените произведения се надяваме да разбулим поне донякъде мистерията защо определени творби продължават да въздействат толкова силно на хората и днес. Анри Матис твърди следното за своите работи: „Това, за което мечтая, е изкуство на баланса, чистотата и спокойствието, лишено от тревожни и подтискащи теми, което може да бъде психиатър за всекиго, било то бизнесмен или писател; едно успокоително, едно облекчаващо въздействие върху ума, нещо като удобен фотьойл, предлагащ почивка за физически уморения човек.“ Размислите на Матис често са загърбвани или интерпретирани като незадълбочени, но трябва да припомним, че подобно на Пабло Пикасо, той

преживява и двете световни войни. Винаги трябва да се има предвид епохата, в която живее художникът. Например, пейзаж, рисуван в момент когато светът се намира в хаоса на войната, съдържа по-различен подтекст от онзи, който е създаден в мирно време.

Необходимо е също така да отбележим и капризите на модата – мнозина значими художници се вглеждат далеч напред във времето и дори го изпреварват, докато други търсят вдъхновение назад в миналото и историята. Ако тази книга беше написана преди един век, някои от разглежданите тук художници от XIX век нямаше да бъдат включени в нея. Вероятно нито *Мъжът с подпухнало лице*, нито *Житна нива с врани* на Винсент ван Гог щяха да бъдат представени приживе, макар че днес Ван Гог е признат за един от най-великите художници в света, а постимпресионизмът – за едно от най-значимите течения в края на XIX и началото на XX век. А ако подобна книга бъде написана един век по-късно, коя ли от избраните творби и кои ли от художниците все още ще бъдат смятани за велики?

Различните рубрики в *Кое прави изкуството велико* обясняват художествения потенциал и идеите на „езика на изкуството“ – един абстрактен език, който се възприема визуално в двуизмерното пространство на картината или рисунката – подобно на *Композиция №6* на Василий Кандински или триизмерно в скулптурата – *Лаокоон и неговите синове* от Агесандър, Атенодор и Полидор. Американският художник Джаксън Полак, чиято *Стенопис* е представена в глава Движението, е

един от съоснователите на движението абстрактен експресионизъм през 50-те години на миналия век. В картините си той използва не само фрагменти от своите спомени и от въображението си, но изследва и образността на американските индианци, а също така и на ренесансовото изкуство. Полак прави скици и рисунки на любими свои творби за да осъзнае по-добре техните своеобразни закони и изобразителен език и да е в състояние да спечели нова свобода в собственото си творчество.

Тази книга е за всички читатели, които искат да узнаят повече за това какво отличава доброто изкуство от истински великото изкуство. Самото заглавие *"Кое прави изкуството велико"* ни откъсва от „всекидневното“ и предвидимото, за да отрази, за да потвърди и за да ни пренесе в прекрасния свят на изкуството, което ни помогна да гледаме напред в бъдещето и да преосмисляме взаимоотношенията си със света, в който живеем.

Two handwritten signatures in black ink. The first signature on the left is 'A Panxhurst' and the second signature on the right is 'Lucinda Hawksley'. Both are written in a fluid, cursive style.

Анди Панкхърст и Лусинда Хоксли